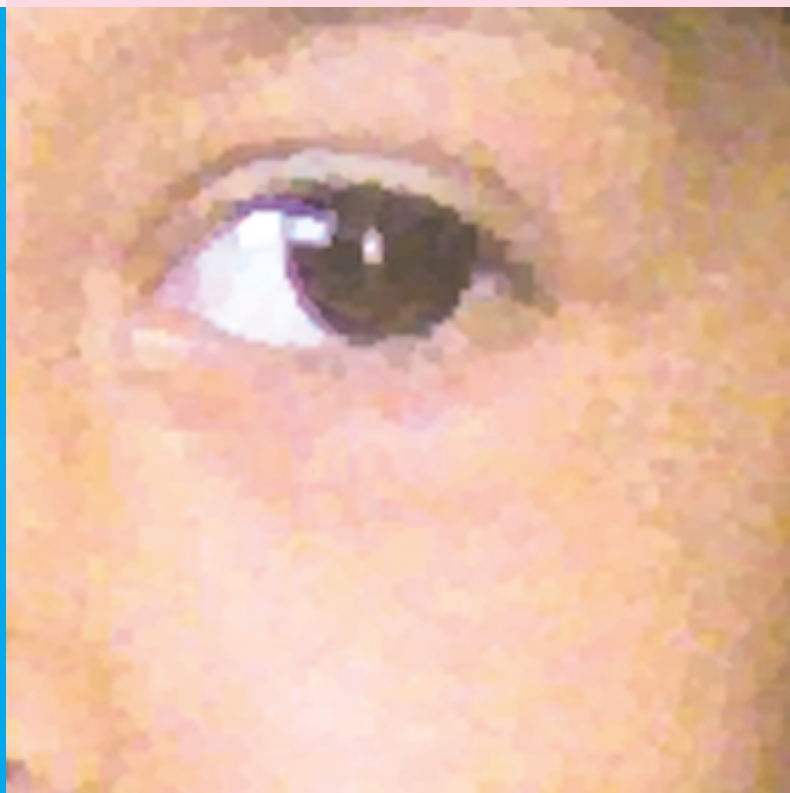

1

Права детета и малолетничко правосуђе

одабрани
међународни
инструменти

**Конвенција о
правима детета**

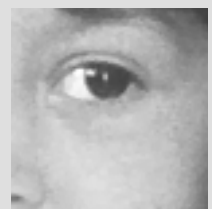

Права детета и малолетничко правосуђе

одабрани
међународни
инструменти

**Конвенција о
правима детета**

■ Ово је једна од седам свезака које чине комплет „Права детета и малолетничко правосуђе - одабрани међународни инструменти”.

Оригинални превод са енглеског: Центар за права детета - Београд

Лектуру и коректуру обезбедио је УНИЦЕФ.

Садржај

■ Уводни текст	6
■ Конвенција Уједињених нација о правима детета	
Преамбула	9
I део	11
II део	24
III део	26

Конвенција Уједињених нација о правима детета

Уводни текст

Конвенција Уједињених нација о правима детета¹, усвојена 1989. године, била је први обавезујући међународни инструмент који је садржао низ одредби релевантних за права деце у сукобу са законом, како оптужене, тако и осуђене деце². Социјалистичка Федеративна Република Југославија ратификовала је Конвенцију децембра 1990. године, тако да је Србија и Црна Гора у обавези да подржава и да укључи одредбе Конвенције у све законе, поступке и процедуре који се тичу деце³. Ово укључује и одредбе везане за малолетничко правосуђе, чланове 37, 39 и 40. Ту спадају и општи принципи садржани у Конвенцији, конкретно: принцип недискриминације (члан 2); најбољи интереси детета (члан 3); право на живот, опстанак и развој (члан 6); такође, поштовање ставова детета (члан 12). Стручно особље које ради у области малолетничког правосуђа у Србији и Црној Гори стога треба да буде добро упознато са садржином ових чланова Конвенције и треба да води рачуна о томе да узима у обзир ова права, принципе и процедуре приликом обраде сваког случаја који укључује децу у сукобу са законом. Битни принципи сваке од тих одредби назначени су у тексту који следи.

Члан 37

Ова одредба тиче се права деце која су лишена слободе. Према члану 37, државе потписнице Конвенције треба:

- да заштите децу од мучења или других видова окрутног, нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања;
- да забране примену смртне казне или доживотне робије без могућности ослобађања;

¹ А/Резол/44/25, 20. новембар 1989.

² Међународни пакт о грађанским и политичким правима, А/Резол/2200А (XXI) од 16. децембра 1966. године, био је први обавезујући инструмент који је садржао неке одредбе релевантне за права деце у сукобу са законом. Члан 6 (5) забрањује примену смртне казне над малолетним лицима. Члан 10 (2) (б) налаже да малолетници буду одвојени од одраслих особа током трајања притвора пре суђења и даје им право на брзо суђење. Члан 10 (3) налаже да малолетна лица која издржавају затворску казну буду одвојена од одраслих и да свако поступање са малолетницима треба спроводити у складу са узрастом и правним статусом детета. Члан 14 (1) даје малолетницима право на приватност, а члан 14 (4) налаже да се кривични поступак над малолетним лицима спроводи имајући у виду узраст детета и, као крајњи циљ, његову рехабилитацију.

³ Обавезе државе Србија и Црна Гора се настављају. Према члану 16 Уставне повеље Србије и Црне Горе, држава је обавезна да примењује ратификоване међународне уговоре који „имају предност над законима Србије и Црне Горе”.

- да забране незаконито или произвољно притварање деце;
- да осигурају да се хапшење, притварање или затворска казна за малолетну особу користе као последње средство и примењују у најкраћем примереном трајању;
- да са сваким дететом поступају хумано и достојанствено, узимајући у обзир специфичне потребе детета везане за његов узраст;
- да децу која су смештена у институције сместе одвојено од одраслих затвореника, осим у оним случајевима када је то у најбољем интересу детета;
- да дају деци право да остану у контакту са својим породицама путем преписке и посета;
- да дају деци право на брз приступ правној и другој помоћи, и
- да дају деци право да се жале на одлуку о притвору.

Члан 39

Ова одредба наглашава значај рехабилитације и друштвене реинтеграције детета. Према члану 39, државе потписнице треба:

- да подстичу физички и психолошки опоравак детета и
- да чувају здравље, самопоштовање и достојанство детета током свих напора усмерених на рехабилитацију и реинтеграцију.

Члан 40

Ова одредба штити права детета на прописану законску процедуру током судског поступка. Према члану 40, државе потписнице, између осталог, треба:

- да код детета подстичу осећај достојанства и осећај да је вредно, те да узимају у обзир узраст детета и његову успешну друштвену реинтеграцију;

- да се постарају да дете има право:
  - да буде сматрано невиним док се не докаже да је криво;
  - да брзо и непосредно буде обавештено о томе за шта је оптужено;
  - да има правну и другу одговарајућу помоћ (и присуство) у свим судским поступцима;
  - да о његовој правној ствари без одлагања одлучи надлежна независна судска инстанца;
  - да се о његовој правној ствари одлучи у складу са његовим најбољим интересима;
  - да одбије сведочење или признање;
  - да позива сведоке и да испитује сведоке супротне стране;
  - да поднесе жалбу;
  - на бесплатну помоћ преводиоца и
  - на приватност у свим фазама судског поступка.
- да успоставе законе, процедуре и институције који ће се примењивати у случајевима деце која дођу у сукоб са законом;
- да утврде старосно доба за кривичну одговорност;
- да успоставе програме одступања од судског поступка (диверзионе шеме) који ће штитити права детета и садржати законске заштитне мере, као и
- да успоставе алтернативе институционалном третману како би допринеле добробити детета и да наложе доношење мера које узимају у обзир животне околности детета и озбиљност преступа.

Конвенција о правима детета, усвојена на Генералној скупштини УН 20. новембра 1989. године

Преамбула

Стране уговорнице ове Конвенције,

сматрајући да, у складу са принципима прокламованим у Повељи Уједињених нација, признавање рођењем стеченог достојанства и једнаких и неотуђивих права свих припадника људске заједнице представља основу слободе, правде и мира у свету,

имајући у виду да су народи Уједињених нација у Повељи поново потврдили веру у основна људска права и достојанство и вредност људске личности, те одлучили да доприносе друштвеном напретку и подизању животног стандарда у већој слободи,

прихватајући да су Уједињене нације у Универзалној декларацији о људским правима и међународним пактима о људским правима прокламовале и сагласиле се да сваком појединцу припадају сва права и слободе садржане у њима, без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко и друго уверење, национално или друштвено порекло и имовинско стање, рођење или други статус,

подсећајући да су Уједињене нације у Универзалној декларацији о људским правима прокламовале да детињству припадају посебна брига и помоћ,

уверене да породици, као основној јединици друштва и природној средини за развој и благостање свих њених чланова, а посебно деце, треба да буде пружена неопходна заштита и помоћ како би могла у потпуности преузети одговорности у заједници,

прихватајући да дете, у циљу потпуног и складног развоја личности, треба да расте у породичној средини, у атмосфери среће, љубави и разумевања,

сматрајући да дете треба да буде у потпуности припремљено да живи самостално у друштву и да буде васпитано у духу идеала прокламованих у Повељи Уједињених нација, а посебно у духу мира, достојанства, толеранције, слободе, равноправности и солидарности,

имајући у виду да је потреба за проширивањем посебне бригае за дете изражена у Женевској декларацији о правима детета из 1924. године, у Декларацији о правима детета коју су усвојиле Уједињене нације 1959.

године и призната у Универзалној декларацији о људским правима, у Међународном пакту о грађанским и политичким правима (посебно у члановима 23 и 24), у Међународном пакту о економским, социјалним и културним правима (посебно у члану 10) те у статутима и одговарајућим инструментима специјализованих агенција и међународних организација које се баве заштитом деце,

имајући у виду, како је назначено у Декларацији о правима детета коју је усвојила Генерална скупштина 20. новембра 1959. године, да су детету, с обзиром на његову физичку и менталну незрелост, потребне посебна заштита и брига, укључујући одговарајућу правну заштиту како пре, тако и после рођења,

подсећајући на одредбе Декларације о социјалним и правним принципима који се односе на заштиту и благостање деце, са посебним освртом на национално и међународно старатељство и усвојење, Правила Уједињених нација о минималним стандардима за малолетничко правосуђе (Пекиншка правила) и Декларацију о заштити жена и деце у случају ванредног стања и оружаног сукоба,

прихватајући да у свим земљама света има деце која живе у изузетно тешким условима и да је таквој деци неопходна посебна брига,

посвећујући дужну пажњу значају традиција и културних вредности сваког народа за заштиту и складан развој детета,

свесне значаја међународне сарадње за побољшање услова живота деце у свим земљама, посебно у земљама у развоју,

сагласиле су се о следећем:

I део

Члан 1

За потребе ове Конвенције дете је свако људско биће које није навршило осамнаест година живота, уколико се, по закону који се примењује на дете, пунолетство не стиче раније.

Члан 2

1. Стране уговорнице ове Конвенције ће поштовати и обезбеђивати права утврђена овом Конвенцијом сваком детету које се налази под њиховом јурисдикцијом без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго уверење, национално, етничко или социјално порекло, имовинско стање, онеспособљеност, рођење или други статус детета, његовог родитеља или законског старатеља.
2. Стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере како би се обезбедила заштита детета од свих облика дискриминације или кажњавања заснованих на статусу, активностима, израженом мишљењу или уверењу дететових родитеља, законских старатеља или чланова породице.

Члан 3

1. У свим активностима које се тичу деце, без обзира да ли их предузимају јавне или приватне институције социјалног старања, судови, административни органи или законодавна тела, најбољи интереси детета биће од првенственог значаја.
2. Стране уговорнице се обавезују да детету обезбеде такву заштиту и бригу која је неопходна за његову добробит, узимајући у обзир права и обавезе његових родитеља, законских старатеља или других појединаца који су правно одговорни за дете, и у том циљу ће предузети све одговарајуће законодавне и административне мере.
3. Стране уговорнице ће обезбедити да се институције, службе и установе одговорне за бригу о деци или за заштиту деце прилагоде стандардима које су утврдили надлежни органи, посебно у области сигурности, здравља, у погледу броја и подобности особља, као и стручног надзора.

Члан 4

Стране уговорнице ће предузети све потребне законодавне, административне и остале мере за остваривање права признатих у овој Конвенцији. У погледу економских, социјалних и културних права, стране уговорнице ће предузети такве мере максимално користећи своја расположива средства, а где је то потребно, и у оквиру међународне сарадње.

Члан 5

Стране уговорнице ће поштовати одговорности, права и дужности родитеља или, где је такав случај, чланова шире породице или заједнице, како је предвиђено локалним обичајима, законских старатеља

или других особа законски одговорних за дете, да би се омогућило, на начин који је у складу са развојним могућностима детета, одговарајуће усмеравање и саветовање у остваривању права признатих овом Конвенцијом.

Члан 6

1. Стране уговорнице признају да свако дете самим рођењем има право на живот.
2. Стране уговорнице ће обезбедити у највећој могућој мери опстанак и развој детета.

Члан 7

1. Дете ће бити регистровано одмах након рођења и имаће од рођења право на име, право на стицање држављанства и, уколико је то могуће, право да зна ко су му родитељи и право на њихово старање.
2. Стране уговорнице ће обезбедити примену ових права у складу са својим националним законом и својим обавезама у складу с одговарајућим међународним инструментима из ове области, посебно у случајевима у којима би дете у супротном било апатрид.

Члан 8

1. Стране уговорнице се обавезују да поштују право детета на очување идентитета, укључујући држављанство, име и породичне односе у складу са законом, без незаконитог мешања.
2. У случајевима када је дете незаконито лишено неких или свих елемената свог идентитета, стране уговорнице ће обезбедити одговарајућу помоћ и заштиту како би му што пре био враћен идентитет.

Члан 9

1. Стране уговорнице ће обезбедити да дете не буде одвојено од својих родитеља против њихове воље, осим када надлежне власти, уз судски надзор, одреде у складу са важећим законом и поступком да је такво одвајање неопходно у најбољем интересу детета. Таква одлука може бити неопходна у одређеним случајевима, као нпр. ако родитељи злостављају или занемарују дете или живе одвојено, па се мора донети одлука о месту становања детета.
2. У сваком поступку који произилази из става 1 овог члана, све заинтересоване стране имаће могућност да учествују у поступку и да изнесу своје мишљење.
3. Стране уговорнице ће поштовати право детета одвојеног од једног или оба родитеља да редовно одржава личне односе и непосредне контакте са оба родитеља, осим ако је то у супротности са најбољим интересима детета.
4. У случајевима када је раздвајање последица мере коју је предузела страна уговорница, као што је притвор, хапшење, егзил, депортација или смрт (укључујући смрт која је наступила из било ког разлога док је

особа под мером државе) једног или оба родитеља детета, та страна уговорница ће, на захтев, пружити родитељима, детету или, према потреби, неком другом члану породице неопходне информације о томе где се налази одсутни члан (чланови) породице, осим ако би пружање такве информације било штетно по добробит детета. Стране уговорнице ће даље осигурати да само подношење таквог захтева не произведе никакве негативне последице по особу (особе) на коју се односи.

Члан 10

1. У складу са обавезом страна уговорница, сходно члану 9, став 1, захтеве детета или његових родитеља да уђе на територију стране уговорнице или је напусти ради поновног спајања породице стране уговорнице ће решавати на позитиван, хуман и експедитиван начин. Стране уговорнице ће даље обезбедити да подношење таквог захтева не проузрокује никакве штетне последице за подносиоце и чланове њихове породице.
2. Дете чији су родитељи настањени у различитим државама имаће право да, осим у изузетним околностима, редовно одржава личне односе и непосредне контакте са оба родитеља. У том циљу и у складу са обавезом страна уговорница, сходно члану 9, став 2, стране уговорнице ће поштовати право детета и његових родитеља да напусте сваку земљу, укључујући и сопствену, као и да уђу у своју земљу. Право на напуштање било које земље биће подложно само ограничењима прописаним законом, ограничењима која су потребна ради заштите националне безбедности, јавног поретка (*ordre public*), јавног здравља или морала, односно права и слобода других, те ограничењима која су у складу са осталим правима признатим у овој Конвенцији.

Члан 11

1. Стране уговорнице ће предузети мере за борбу против незаконитог пребивања деце у иностранство и задржавања деце у иностранству.
2. У том циљу стране уговорнице ће подстицати закључивање билатералних или мултилатералних споразума или приступање постојећим споразумима.

Члан 12

1. Стране уговорнице ће детету које је способно да формира своје сопствено мишљење обезбедити право слободног изражавања свог мишљења о свим питањима која се тичу детета, с тим што се дететовом мишљењу посвећује дужна пажња у складу са годинама живота и зрелошћу детета.
2. У том циљу детету ће посебно бити пружена могућност да буде саслушано у свим судским и административним поступцима који га се тичу, било непосредно било преко заступника или одговарајућег органа, на начин који је у складу са процесним правилима националног закона.

Члан 13

1. Дете има право на слободу изражавања; право обухвата слободу да тражи, прима и даје информације и идеје свих врста без обзира на границе, било усмено, писмено или штампано, у уметничкој форми или преко било ког другог средства информисања по избору детета.
2. Примена овог права може бити предмет одређених ограничења, али само таквих која су одређена законом и неопходна:
  - (а) ради поштовања права или угледа других, односно
  - (б) ради заштите националне безбедности, јавног поретка (*ordre public*), јавног здравља или морала.

Члан 14

1. Стране уговорнице ће поштовати право детета на слободу мисли, савести и вероисповести.
2. Стране уговорнице ће поштовати права и обавезе родитеља и, у одређеним случајевима, законских старатеља ради усмеравања детета на остваривање његовог права на начин који је у складу с развојним способностима детета.
3. Слобода изражавања вероисповести или уверења може бити предмет само оних ограничења која су одређена законом и потребна да заштите јавну безбедност, поредак, здравље или морал, те основна права и слободе других.

Члан 15

1. Стране уговорнице ће признати право детета на слободу удруживања и слободу мирног окупљања.
2. Остваривању ових права не могу бити постављена никаква ограничења, осим оних која су у складу са законом и која су неопходна у демократском друштву, а која су у интересу националне или јавне безбедности, јавног поретка (*ordre public*), заштите јавног здравља или морала, односно заштите права и слобода других.

Члан 16

1. Ниједно дете неће бити изложено произвољном или незаконитом мешању у његову приватност, породицу, дом или преписку, нити незаконитим нападима на његову част и углед.
2. Дете има право на законску заштиту против таквог мешања или напада.

Члан 17

Стране уговорнице уважавају значајну улогу средстава јавног информисања и обезбедиће да дете има приступ информацијама и материјалима из различитих националних и међународних извора, посебно оних који су усмерени на развој његове социјалне, духовне и моралне добробити, те физичког и менталног здравља. У том циљу стране уговорнице ће:

- (а) подстицати средства јавног информисања да шире информације и материјал од друштвеног и културног интереса за дете у складу са духом члана 29;
- (б) подстицати међународну сарадњу у изради, размени и ширењу таквих информација и материјала из различитих културних, националних и међународних извора;
- (в) подстицати издавање и дистрибуцију књига за децу;
- (г) подстицати средства јавног информисања да посвете посебну пажњу језичким потребама детета које припада мањинској групи или је домородац;
- (д) подстицати развој одговарајућих смерница за заштиту детета од информација и материјала штетних по његово добро, имајући у виду одредбе чланова 13 и 18.

Члан 18

1. Стране уговорнице ће уложити највеће напоре да се обезбеди признавање принципа да оба родитеља имају заједничку одговорност у подизању и развоју детета. Родитељи или, у зависности од случаја, законски старатељи имају превасходну одговорност за подизање и развој детета. Најбољи интереси детета ће бити њихова основна брига.
2. У циљу гарантовања и унапређивања права из ове Конвенције, стране уговорнице ће пружити одговарајућу помоћ родитељима или законским старатељима у остваривању одговорности за подизање детета и обезбеђивати развој установа, капацитета и служби за заштиту деце.
3. Стране уговорнице ће предузети одговарајуће мере у обезбеђивању да деца запослених родитеља користе услуге и капацитете дечије заштите који им припадају.

Члан 19

1. Стране уговорнице ће предузети одговарајуће законске, административне, социјалне и образовне мере за заштиту детета од свих облика физичког или менталног насиља, повређивања или злостављања, запостављања или немарног поступања, малтретирања или експлоатације, укључујући сексуално злостављање, у време док је под бригом родитеља, законских заступника или било које друге особе која се брине о детету.
2. Такве заштитне мере треба, према потреби, да укључују ефикасне поступке за доношење социјалних програма за обезбеђивање неопходне подршке детету и онима који се о детету старају, као и других облика заштите и спречавања, утврђивања, пријављивања, прослеђивања, истраге, поступања и праћења случајева овде наведеног злостављања детета и, по потреби, обраћања суду.

Члан 20

1. Дете које је привремено или стално лишено породичне средине или коме, у његовом најбољем интересу, не може бити допуштено да у таквој средини остане, имаће право на посебну заштиту и помоћ државе.
2. Стране уговорнице ће у складу са својим националним законима обезбедити алтернативну бригу за такво дете.
3. Таква брига може да укључи, између осталог, смештај у другу породицу, кафалах према исламском праву, усвојење или, ако је неопходно, смештај у одговарајуће установе за бригу о деци. При разматрању решења, дужна пажња ће бити посвећена потреби успостављања континуитета у подизању детета, као и етничком, религиозном, културном и језичком пореклу детета.

Члан 21

Стране уговорнице које признају и/или дозвољавају систем усвајања обезбедиће да најбољи интереси детета буду од превасходне важности и оне ће:

- (а) обезбедити да усвојење детета одобравају само надлежни органи који утврђују, у складу са одговарајућим законима и поступком и на основу свих релевантних и поузданих информација, да је усвојење допуштено с обзиром на статус детета у односу на родитеље, родбину и законске старатеље, као и да су се, уколико је тако прописано, заинтересована лица сагласила са усвојењем након упознавања са свим битним чињеницама, а на основу стручних мишљења у мери у којој су она нужна.
- (б) признати да се међудржавно усвојење може сматрати алтернативним начином бриге о детету, уколико се дете не може сместити у другу породицу или бити усвојено, односно уколико се о детету не може на погодан начин водити брига у земљи његовог порекла;
- (в) обезбедити да дете на које се примењује међудржавно усвојење ужива сву заштиту и стандарде једнаке онима који постоје у случају националног усвојења;
- (г) предузети све одговарајуће мере у обезбеђивању да у међудржавном усвојењу смештај нема за последицу неоправдану финансијску корист за оне који у томе учествују;
- (д) унапредити, када је то погодно, циљеве овог члана закључивањем билатералних или мултилатералних договора или споразума и настојати да се у том оквиру обезбеди да смештање детета у другу земљу спроводе надлежне власти или органи.

Члан 22

1. Стране уговорнице ће предузети одговарајуће мере у обезбеђивању да дете које тражи избеглички статус или које се сматра избеглицом, у складу са важећим међународним или националним законом и поступком, било да је без пратње или у пратњи родитеља или неке друге

особе, добије одговарајућу заштиту и хуманитарну помоћ у уживању права утврђених овом Конвенцијом и другим међународним инструментима о људским правима или хуманитарном праву чије су стране уговорнице наведене државе.

2. У том циљу стране уговорнице ће обезбедити, уколико сматрају за сходно, сарадњу у свим напорима Уједињених нација, као и других надлежних међувладиних или невладиних организација које сарађују са Уједињеним нацијама, како би заштитиле такво дете и како би му помогле у проналажењу родитеља или других чланова породице, односно добиле информације потребне за поновно сједињење. У случајевима када родитељи или други чланови породице не могу бити пронађени, детету ће бити пружена иста заштита као и сваком другом детету које је стално или привремено лишено породичне средине из било ког разлога, како је утврђено овом Конвенцијом.

Члан 23

1. Стране уговорнице признају да дете са физичким и менталним сметњама у развоју треба да ужива пун и квалитетан живот у условима који обезбеђују достојанство, унапређују самопоуздање и олакшавају његово активно учешће у заједници.
2. Стране уговорнице признају право детета са сметњама у развоју на посебну бригу. Оне ће охрабривати дете и обезбеђивати, према расположивим средствима, детету које испуњава услове и одговорнима за бригу о њему пружање потребне помоћи која је примерена стању детета и могућостима родитеља или других који о детету брину.
3. Уважавајући посебне потребе детета са сметњама у развоју, помоћ која се пружа, у складу са ставом 2, биће бесплатна увек када је то могуће, узимајући у обзир финансијске могућности родитеља или других који брину о детету. Она ће бити осмишљена тако да обезбеди детету са сметњама у развоју делотворан приступ и стицање образовања, обуке, здравствене заштите, услуга рехабилитације, припрему за запошљавање и могућности рекреације на начин који води постизању највеће могуће социјалне интеграције и индивидуалног развоја детета, укључујући његов културни и духовни развој.
4. Стране уговорнице ће унапређивати, у духу међународне сарадње, размену одговарајућих информација на пољу превентивне здравствене заштите и медицинског, психолошког и функционалног лечења детета са сметњама у развоју, укључујући и ширење и приступ информацијама о методама рехабилитације, образовања и професионалних услуга, са циљем да омогући странама уговорницама унапређивање њихових способности и вештина, и проширивање њихових искустава у овим областима. У том смислу посебно ће се водити рачуна о потребама земаља у развоју.

Члан 24

1. Стране уговорнице признају право детета на уживање највиших остваривих здравствених стандарда и на капацитете за лечење и здравствену рехабилитацију. Државе потписнице ће настојати да

обезбеде да ниједно дете не буде лишено права приступа таквим услугама здравствене заштите.

2. Стране уговорнице ће тежити пуном остваривању овог права, а посебно ће предузимати одговарајуће мере:
  - (а) да смање смртност одојчади и деце;
  - (б) да обезбеде пружање потребне медицинске помоћи и здравствене заштите свој деци, са нагласком на развоју примарне здравствене заштите;
  - (в) да се боре против болести и неухрањености, укључујући и примарну здравствену заштиту, између осталог кроз примену расположиве технологије и обезбеђење снабдевања адекватним хранљивим намирницама и чистом питком водом, узимајући у обзир опасности и ризике загађења животне средине;
  - (г) да обезбеде одговарајућу здравствену заштиту мајкама пре и после порођаја;
  - (д) да омогуће да сви сегменти друштва, а посебно родитељи и деца, буду информисани и да имају приступ образовању, као и да им се помогне у коришћењу основних знања о дечијем здрављу и исхрани, као и предности дојења, хигијене, чистоће околине и спречавању несрећа;
  - (ђ) да развијају превентивну здравствену заштиту, саветовање родитеља, образовање и услуге за планирање породице.
3. Стране уговорнице ће предузимати све ефикасне и одговарајуће мере у циљу укидања традиционалне праксе штетне по здравље деце.
4. Стране уговорнице се обавезују да унапређују и подстичу међународну сарадњу у циљу постепеног постизања потпуне реализације права из овог члана. У том смислу, посебно ће се водити рачуна о потребама земаља у развоју.

Члан 25

Стране уговорнице признају право детету, које су надлежни органи збринули у циљу старања, заштите или лечења његовог физичког или менталног здравља, на периодичну проверу обезбеђеног третмана и све друге околности од значаја за његово збрињавање.

Члан 26

1. Стране уговорнице признају право сваког детета на коришћење социјалне заштите, укључујући социјално осигурање и предузимање потребних мера за постизање пуног остваривања овог права у складу са националним законом.
2. Ове мере, ако је то могуће, треба да се спроводе узимајући у обзир средства и положај детета и особа које су одговорне за издржавање детета, као и све друге битне околности везане за такве захтеве које је дете или неко у његово име поднело.

Члан 27

1. Стране уговорнице признају право сваког детета на животни стандард који одговара дететовом физичком, менталном, духовном, моралном и социјалном развоју.
2. Родитељ(и) или други одговорни за дете имају првенствену одговорност да осигурају, у оквиру својих способности и финансијских могућности, услове живота потребне за развој детета.
3. Стране уговорнице предузеће, у складу са националним условима и у оквиру својих могућности, потребне мере да помогну родитељима и другима одговорним за дете да остваре ово право и, ако је потребно, обезбедиће материјалну помоћ и програме, нарочито у погледу исхране, одевања и становања.
4. Стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере како би обезбедиле да дете добија издржавање од родитеља или других лица која су финансијски одговорна за дете, како у оквиру страна уговорница, тако и из иностранства. Посебно, ако лице које је финансијски одговорно за дете не живи у истој држави у којој живи дете, стране уговорнице ће подстицати приступање међународним споразумима, односно закључење таквих споразума, као и других одговарајућих споразума.

Члан 28

1. Стране уговорнице признају право на образовање и у циљу постепеног постизања овог права, а на основу једнаких могућности, посебно ће:
  - (а) учинити основно образовање обавезним и бесплатним за све;
  - (б) подстицати развој различитих облика средњег образовања, укључујући опште и стручно образовање, које би било на располагању и доступно сваком детету, и предузимати погодне мере као што су увођење бесплатног образовања и пружање финансијске помоћи када је то потребно;
  - (в) омогућавати, свим расположивим средствима, да више образовање буде доступно свима у складу са способностима;
  - (г) омогућавати да образовне и стручне информације и савети буду доступни свој деци;
  - (д) предузимати мере за обезбеђивање редовног похађања школе и смањење стопе напуштања школе.
2. Стране уговорнице ће предузимати потребне мере да се дисциплина у школи спроводи на начин примерен људском достојанству детета и у складу са овом Конвенцијом.
3. Стране уговорнице ће покретати и подстицати међународну сарадњу по питањима образовања, посебно у циљу доприноса искорењивању незнања и неписмености у свету, те олакшавања приступа научним и техничким сазнањима и модерним наставним методима. У том смислу посебно ће се водити рачуна о потребама земаља у развоју.

Члан 29

1. Стране уговорнице се слажу да образовање детета буде усмерено на:
  - (а) развој дететове личности, талената, менталних и физичких способности до њихових крајњих могућности;
  - (б) развој поштовања људских права, основних слобода и принципа утврђених Повељом Уједињених нација;
  - (в) развој поштовања дететових родитеља, његовог културног идентитета, језика и вредности, националних вредности земље у којој дете живи, земље из које потиче и цивилизација различитих од његове сопствене;
  - (г) припремање детета за одговоран живот у слободном друштву, у духу разумевања, мира, толеранције, једнакости полова, пријатељства међу народима, етничким, националним и верским групама и са лицима домородачког порекла;
  - (д) развој поштовања према природној околини.
2. Ниједан део овог члана или члана 28 неће бити тумачен тако да ограничава слободу појединаца или тела да оснују или управљају образовним установама, увек у складу са поштовањем принципа утврђених у ставу 1 овог члана и захтевима да ће образовање које се пружа у таквим установама одговарати минималним стандардима које држава прописује.

Члан 30

У оним државама у којима постоје етничке, верске или језичке мањине или лица домородачког порекла детету које припада таквој мањини или је домородац неће бити ускраћено право, у заједници са другим члановима његове групе, да ужива своју културу, да исповеда и манифестује своју веру или да користи свој језик.

Члан 31

1. Стране уговорнице признају право детета на одмор и слободно време, на учешће у игри и рекреативним активностима које одговарају узрасту детета, као и на слободно учешће у културном животу и бављење уметношћу.
2. Стране уговорнице ће поштовати и подстицати право детета на пуно учешће у културном и уметничком животу и подржаће пружање одговарајућих и једнаких могућности за културне, уметничке, рекреативне и слободне активности.

Члан 32

1. Стране уговорнице признају право детета да буде заштићено од економског искоришћавања и од обављања сваког посла који би могао да буде опасан или би ометао школовање детета, који би био штетан по здравље детета или по његов физички, душевни, морални или друштвени развој.

2. Стране уговорнице ће предузети правне, административне, друштвене и образовне мере да би се обезбедила примена овог права. У том циљу и у складу са важећим одредбама међународних инструмената стране уговорнице ће посебно:
- (а) обезбедити минималну старосну границу или границе за запошљавање;
  - (б) обезбедити одговарајуће регулисање времена и услова запошљавања;
  - (в) обезбедити одговарајуће казне или друге санкције како би се осигурала ефикасна примена овог члана.

Члан 33

Стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере, укључујући правне, административне, социјалне и образовне, да заштите децу од незаконите употребе наркотика и психотропичких супстанци, како је дефинисано одговарајућим међународним уговорима, и да спрече коришћење деце у незаконитој производњи и трговини тим супстанцама.

Члан 34

Стране уговорнице се обавезују да штите децу од свих облика сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања. У том циљу стране уговорнице ће нарочито предузимати све одговарајуће националне, билатералне и мултилатералне мере за спречавање:

- (а) навођења или присиљавања детета на учешће у било којој незаконитој сексуалној активности;
- (б) искоришћавања деце за проституцију или друге незаконите сексуалне радње;
- (в) искоришћавања деце у порнографским представама и материјалима.

Члан 35

Стране уговорнице ће предузимати све одговарајуће националне, билатералне и мултилатералне мере да спрече отмицу, продају или трговину децом у било коју сврху или у било којој форми.

Члан 36

Стране уговорнице ће штитити децу од свих других облика искоришћавања штетних по било који вид дететове добробити.

Члан 37

Стране уговорнице ће обезбедити да:

- (а) ниједно дете не буде подвргнуто мучењу или другом окрутном, нехуманом или понижавајућем поступку или кажњавању. Ни смртна казна ни доживотни затвор без могућности ослобађања неће бити досуђени за дела која изврше особе млађе од 18 година;
- (б) ниједно дете не буде незаконито или произвољно лишено слободе. Хапшење, задржавање у притвору и затварање детета биће у складу са

законом и примењено једино као последња могућа мера, и то у најкраћем могућем трајању;

- (в) са сваким дететом лишеним слободе буде хумано поступано, уз поштовање рођењем стеченог достојанства и на начин који уважава потребе особа његовог узраста. Посебно, свако дете лишено слободе биће одвојено од одраслих, изузев уколико се сматра да то није у интересу детета, и имаће право да одржава контакте са својом породицом путем преписке и посета, осим у изузетним околностима;
- (г) свако дете лишено слободе има право да му одмах буде омогућен приступ правној и другој одговарајућој помоћи, право да побија законитост тог лишавања слободе пред судом или другим надлежним, независним и непристрасним органима, као и право на брзу одлуку у сваком таквом поступку.

Члан 38

1. Стране уговорнице се обавезују да поштују и обезбеђују поштовање правила међународног хуманитарног права која су за њих обавезујућа у ситуацијама оружаних сукоба, а односе се на дете.
2. Стране уговорнице ће предузети све могуће мере у обезбеђивању да особе које нису навршиле 15 година не учествују директно у непријатељствима.
3. Стране уговорнице ће се уздржати од регрутовања у своје оружане снаге особа које нису навршиле 15 година. У регрутовању оних особа које су навршиле 15 година, али које нису навршиле 18 година, стране уговорнице ће настојати да дају предност онима који су најстарији.
4. У складу са својим обавезама по међународном хуманитарном праву да штите цивилно становништво у оружаним сукобима, стране уговорнице ће предузети све могуће мере да обезбеде заштиту и бригу о деци која су погођена оружаним сукобом.

Члан 39

Стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере да подстичу физички и психолошки опоравак и друштвену реинтеграцију детета које је жртва било ког облика занемаривања, искоришћавања или злостављања, мучења или било ког другог облика окрутног, нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања, односно оружаног сукоба. Такав опоравак и реинтеграција ће се вршити у условима који подстичу здравље, самопоштовање и достојанство детета.

Члан 40

1. Стране уговорнице признају сваком детету за које се тврди, које је оптужено или за које је утврђено да је прекршило кривични закон право на поступак усклађен са унапређивањем дететовог осећаја достојанства и вредности, који дете подстиче на поштовање људских права и основних слобода других и који узима у обзир узраст детета и чињеницу да је пожељно залагати се за његову реинтеграцију и преузимање конструктивне улоге у друштву.

2. У том циљу и имајући у виду све битне одредбе међународних инструмената, стране уговорнице ће посебно обезбедити:
  - (а) да се ни за једно дете неће тврдити, нити ће оно бити оптужено, нити ће бити утврђено да је прекршило кривични закон чињењем дела, или пропуштањем да га учини, које у време извршења није било забрањено унутрашњим или међународним правом;
  - (б) да се сваком детету које је осумњичено или оптужено да је прекршило кривични закон гарантује најмање:
    - 1) претпоставка невиности док се кривица не докаже по закону;
    - 2) да буде одмах и непосредно обавештено о оптужбама против себе, а ако је примерено, преко родитеља или законских старатеља, и да има правну или другу одговарајућу помоћ у припреми и изношењу своје одбране;
    - 3) да надлежан, независан и непристрасан орган или судско тело без одуговлачења донесе одлуку, у правичном поступку у складу са законом, уз присуство правног или другог одговарајућег заступника и његових родитеља или законских старатеља, осим уколико се не сматра да то није у најбољем интересу детета, посебно узимајући у обзир његове године или положај;
    - 4) да не буде присиљено да сведочи или да призна кривицу, да оно испита сведоке или да буду испитани сведоци друге стране и да се обезбеди учешће и саслушање његових сведока под једнаким условима;
    - 5) да, уколико се сматра да је прекршило кривични закон, такву одлуку и сваку досуђену меру која из тога произилази поново разматра виши, надлежни, независни и непристрасни орган или судско тело у складу са законом;
    - 6) да има бесплатну помоћ преводиоца уколико не може да разуме или не говори језик који се користи;
    - 7) да се поштује његова приватност у свим фазама поступка.
3. Стране уговорнице ће настојати да подстичу стварање закона, поступака, органа и установа који се изричито односе на децу и баве децом за коју се тврди, која су оптужена или за коју је утврђено да су прекршила кривични закон, а посебно:
  - (а) утврђивање најниже старосне границе испод које деца не могу бити сматрана способном за кршење кривичног закона;
  - (б) доношење мера, кад год је то могуће и пожељно, за поступање са таквом децом без прибегавања судском поступку, с тим да буду у потпуности поштована људска права и законска заштита.
4. Широки спектар мера, као што су брига, усмеравање, надзор, правна помоћ, условно кажњавање, прихват, образовање и програми стручне

обуке и друге алтернативе институционалном третману, биће стављен на располагање како би се обезбедило да се с децом поступа на начин који одговара њиховој добробити и који је сразмеран како околностима, тако и учињеном делу.

Члан 41

Ништа из ове Конвенције неће утицати на било које одредбе које су погодније за остваривање права детета, а које могу бити садржане у:

- (а) праву стране уговорнице, или
- (б) међународном праву које обавезује ту државу.

II део

Члан 42

Стране уговорнице се обавезују да са принципима и одредбама ове Конвенције најшире упознају, на одговарајући и активан начин, како одрасле, тако и децу.

Члан 43

1. У циљу провере напретка који су стране уговорнице постигле у спровођењу обавеза преузетих овом Конвенцијом биће установљен Комитет за права детета који ће вршити функције наведене у даљем тексту.
2. Комитет ће чинити десет експерата високих моралних вредности и признате стручности на пољу које покрива ова Конвенција. Чланове Комитета ће бирати стране уговорнице из редова својих држављана и они ће деловати у личном својству, уз поштовање равномерне географске заступљености, као и главних правних система.
3. Чланови Комитета ће се бирати тајним гласањем са листе особа које именују стране уговорнице. Свака страна уговорница може номинovati једну особу из редова својих држављана.
4. Први избор за Комитет одржаће се најкасније шест месеци од датума ступања на снагу ове Конвенције, а затим сваке друге године. Најкасније четири месеца пре датума сваког избора, Генерални секретар Уједињених нација ће упутити писмо странама уговорницама којим ће их позвати да доставе своје номинације у року од два месеца. Генерални секретар ће затим припремити листу свих тако номинованих особа, по абecedном реду, назначујући стране уговорнице које су их номиновале, и поднеће је странама уговорницама ове Конвенције.
5. Избори ће се одржавати на састанцима страна уговорница које ће сазивати Генерални секретар у седишту Уједињених нација. На тим састанцима, на којима ће кворум чинити две трећине страна уговорница, у Комитет ће бити изабране оне особе које су добиле највећи број гласова и апсолутну већину гласова представника страна уговорница које су присутне и гласају.

6. Чланови Комитета ће бити бирани на период од четири године. Они ће имати право на поновни избор ако буду поново номиновани. Мандат пет чланова изабраних на првим изборима престаје након две године; одмах после првих избора, председавајући састанка ће жребом изабрати ових пет чланова.
7. Уколико члан Комитета умре, поднесе оставку или изјави да из било ког другог разлога не може даље обављати дужности у Комитету, страна уговорница која је предложила тог члана именоване другог експерта из редова својих држављана, а по одобрењу Комитета, да обавља дужност до истека мандата.
8. Комитет доноси сопствена Правила о раду.
9. Комитет бира своје функционере на период од две године.
10. Састанци Комитета ће се обично одржавати у седишту Уједињених нација или на неком погодном месту које Комитет одреди. Комитет ће се обично састајати једанпут годишње. Трајање састанака биће одређено, а уколико је потребно, поново разматрано на састанцима страна уговорница ове Конвенције, а по одобрењу Генералне скупштине.
11. Генерални секретар Уједињених нација ће обезбедити потребно особље и услове за ефикасно обављање функција Комитета на основу ове Конвенције.
12. Чланови Комитета формираног на основу ове Конвенције ће примати припадности из средстава Уједињених нација, по одобрењу Генералне скупштине и под условима и у форми које утврди Скупштина.

Члан 44

1. Стране уговорнице се обавезују да подносе Комитету, преко Генералног секретара Уједињених нација, извештаје о мерама које су усвојиле за остваривање овде признатих права и о напретку оствареном у погледу уживања тих права:
  - (а) у року од две године од ступања на снагу ове Конвенције за дотичну страну уговорницу;
  - (б) затим на сваких пет година.
2. Извештаји сачињени у складу са овим чланом указаће на чиниоце и евентуалне тешкоће који утичу на степен испуњавања обавеза из ове Конвенције. Извештаји ће такође садржати такве информације које ће Комитету омогућити свеобухватно сагледавање спровођења Конвенције у дотичној земљи.
3. Страна уговорница која је поднела свеобухватни иницијални извештај Комитету не мора у својим каснијим извештајима, поднетим у складу са ставом 1 (б) овог члана, понављати претходно дате основне информације.

4. Комитет може да тражи од стране уговорнице додатне информације од значаја за примену ове Конвенције.
5. Комитет ће сваке две године подносити Генералној скупштини Уједињених нација, преко Економског и Социјалног савета, извештаје о својим активностима.
6. Стране уговорнице ће обезбедити да ови извештаји буду доступни најширој јавности у њиховим земљама.

Члан 45

У циљу подстицања ефикасне примене Конвенције и унапређења међународне сарадње на пољу које покрива Конвенција:

- (а) Специјализоване агенције, УНИЦЕФ и други органи Уједињених нација ће имати право да буду представљени приликом разматрања примене оних одредаба ове Конвенције које спадају у оквире њихових овлашћења. Комитет може позвати специјализоване агенције, УНИЦЕФ и друга надлежна тела која сматра одговарајућим да пружи стручни савет за примену Конвенције у областима које спадају у оквире њихових овлашћења. Комитет може позвати специјализоване агенције, УНИЦЕФ и друге органе Уједињених нација да поднесу извештаје о примени Конвенције из области које спадају у оквире њихових активности.
- (б) Комитет ће пренети, уколико сматра за потребно, специјализованим агенцијама, УНИЦЕФ-у и другим надлежним телима све извештаје страна уговорница који садрже захтеве или указују на потребу за техничким саветом или помоћи, заједно са евентуалним напоменама и предлозима Комитета о тим захтевима и показатељима.
- (в) Комитет може препоручити Генералној скупштини да затражи од Генералног секретара да проучи одређена питања која се односе на права детета.
- (г) Комитет може да износи предлоге или даје опште препоруке засноване на информацијама примљеним сходно члановима 44 и 45 ове Конвенције. Такви предлози и опште препоруке биће пренети свакој заинтересованој држави потписници, а Генерална скупштина ће о њима бити обавештена заједно са евентуалним коментарима страна уговорница.

III део

Члан 46

Ова Конвенција је отворена за потпис свим државама.

Члан 47

Ова Конвенција подлеже ратификацији. Инструменти ратификације биће депоновани код Генералног секретара Уједињених нација.

Члан 48

Ова Конвенција ће остати отворена за приступање свим државама. Инструменти о приступању биће депоновани код Генералног секретара Уједињених нација.

Члан 49

1. Ова Конвенција ће ступити на снагу тридесетог дана од датума депоновања двадесетог инструмента о ратификацији или приступању код Генералног секретара Уједињених нација.
2. За сваку државу која ратификује или приступи Конвенцији после депоновања двадесетог инструмента о ратификацији или приступању важи да ће Конвенција ступити на снагу тридесетог дана након што држава депонује свој инструмент о ратификацији или приступању.

Члан 50

1. Свака страна уговорница може предложити амандман и доставити га Генералном секретару Уједињених нација. Генерални секретар ће потом проследити амандман странама уговорницама са захтевом да укажу да ли желе конференцију страна уговорница у циљу разматрања и гласања о предлозима. У случају да се у року од четири месеца од датума слања предлога најмање једна трећина страна уговорница определи за такву конференцију, Генерални секретар ће сазвати конференцију под покровитељством Уједињених нација. Сваки амандман усвојен већином гласова присутних страна уговорница које су гласале на конференцији биће поднет на одобрење Генералној скупштини Уједињених нација.
2. Амандман усвојен у складу са ставом 1 овог члана ступиће на снагу када га одобри Генерална скупштина Уједињених нација и када га прихвате две трећине страна уговорница.
3. Када амандман ступи на снагу, обавезиваће оне стране уговорнице које су га прихватиле, док ће остале стране уговорнице и даље бити обавезане одредбама ове Конвенције и било којим ранијим амандманом који су прихватиле.

Члан 51

1. Генерални секретар Уједињених нација ће примати и слати свим државама текст резерви које стране уговорнице ставе у време ратификације или приступања.
2. Резерва неспојива са циљем и сврхом ове Конвенције неће бити дозвољена.
3. Резерве могу бити повучене у било које време обавештењем у том циљу упућеном Генералном секретару Уједињених нација, који ће тада обавестити све државе. Такво обавештење ће бити на снази од датума када га прими Генерални секретар.

Члан 52

Страна уговорница може отказати ову Конвенцију писменим обавештењем упућеним генералном секретару Уједињених нација. Отказ ступа на снагу годину дана од дана када Генерални секретар прими ово обавештење.

Члан 53

Генерални секретар Уједињених нација је одређен за депозитара ове Конвенције.

Члан 54

Оригинал ове Конвенције, чији су текстови на арапском, енглеском, француском, кинеском, руском и шпанском језику једнако веродостојни, биће депонован код Генералног секретара Уједињених нација.

